

מבארת הגמרא: רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח, כיון שסבר, קנין פירות שיש לאב בקנין הגוף דמי, ואם כן עד שלא מת אין הבן יכול למכור אלא על אותו זמן שיבא לידו. וכיון שלמעשה לא הגיעו הנכסים לידו, שהרי מת בחיי אביו, לא קנה הלוקח, ושאר יורשי האב ירשו נכסים אלו.

אבל, אם הבן לא מכר את הנכסים, ומת בחיי אביו, יורשי הבן ירשו את זכות אביהם שהיתה לו בקרקע, ולא יורשי האב (150).

אך כשמכר, סילק נפשו מהנכסים משעת המכירה, וגם הלוקח לא זכה בהם עד שעת מיתה, שאז יכול לזכות בנכסים מכחו, ולכן אם מת הבן לפני אביו, לא זכה הלוקח בכלום (151).

וריש לקיש אמר, קנה לוקח. דסבר קנין הפירות שיש לאב בנכסים לאו בקנין הגוף דמי, ואם כן הבן יכול למכור את גוף

ורבי יהודה ורבי יוסי ב"דוכרין פתגמי דהורו באנפנא פליגי" כנ"ל.

שנינו במשנה: "הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהם כתובים לבן, והבן אינו יכול למכור מפני שהם ברשות האב. מכר האב, מכורין עד שימות. מכר הבן, אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב".

איתמר, האמוראים דנו בענין זה בבית המדרש: מכר הבן את אותם הנכסים שנתן לו אביו לאחר מותו, בחיי האב, ומת הבן בחיי האב, האם לאחר מות האב זכה הלוקח בנכסים?

קל"ב-1 אמר רבי יוחנן, לא קנה לוקח, אפילו לאחר מות האב (149). כמו שיבואר להלן.

וריש לקיש אמר, קנה לוקח אחר מות האב.

אחרונה". והקשו עליו התוספות, הרי קימא לן (לקמן קס"ב א) שאין למדין משיטה אחרונה, [שמא הוסיף את השורה האחרונה אחר חתימת העדים, כיון שאין העדים חותמים סמוך לכתב ממש], ומדוע בסוגיין למדים משיטה אחרונה?

150. עיין רשב"ם. ובבאור החילוק בין ירושה למכירה, כתב הריטב"א, שלגבי היורשים לא הקפיד האב, ונתן את הגוף מעכשיו, כדי שבנו או יורשיו יקבלוה.

151. דברי רבי יוחנן טעונים באור. א. כיון שקנין הגוף של האב מעכב ביד הבן מלמכור, ואם מכר בחיי האב, הרי הוא כאילו מכר דבר שאינו שלו, אם כן, מדוע אם מת האב בחיי הבן קנה הלוקח, הרי הוי כאומר לו "מה שאירש מאבא מכור לך" שלא אמר כלום?

ובהגהות רב אליעזר משה הורביץ כתב, שכותבים את המילה "וקנינא" קודם השורה האחרונה. ולכן אפשר ללמוד ממנה.

149. הרשב"ם כתב, שיחזרו הנכסים ליורשי האב, כיון שהבן כבר הסתלק מהם. אך התוספות הביאו בשם הריב"ן שיחזרו הנכסים חיוורשי הבן.

ובבאור מחלוקתם, כתב בקובץ שיעורים (תע), דהתוספות סברי, שלא סילק הבן את עצמו

מכל מקום, אף כאן נחלקו האם קנין פירות כקנין הגוף, או לא.

**רבי יוחנן, שאמר "מביא וקורא", קסבר, קנין פירות כקנין הגוף דמי. וריש לקיש שאמר "מביא ואינו קורא" סבר, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.**

וקשה, מדוע מה חידשו לנו במחלוקתם בסוגיין?

ומתרצת הגמרא: **אמר לך רבי יוחנן, אף על גב דבעלמא גם כן סברתי שקנין פירות כקנין הגוף דמי, הכא אצטריך לאשמועינן באופן מיוחד, דסלקא דעתך אמינא אבא לגבי בריה אחולי אחיל, [אב הנותן נכסיו לבנו לאחר מותו, מוחל לו להקנות את הגוף לגמרי, אף על פי ששייר לעצמו את אכילת הפירות], וקנין הפירות שיש לו אינו כקנין הגוף, להכי קא משמע לן דאף הכא קנין פירות כקנין הגוף דמי.**

הנכסים כבר מעכשיו, וזכה בהם הלוקח לאלתר. (152)

ומקשה הגמרא: **והא איפליגו בה דא זימנא** [הרי נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בענין זה במקום אחר, ומדוע חזרו וחלקו גם כאן?]

והיכן נחלקו: **דאיתמר, לענין ביכורים, המוכר שדהו לפירות, רבי יוחנן אמר:** הלוקח **מביא** ביכורים מפירותיו, וקורא עליהם "האדמה אשר נתת לי", כיון שקנין פירות כקנין הגוף דמי, וכאילו גוף הקרקע קנוי לו.

**וריש לקיש אמר, הלוקח מביא** ביכורים, **ואינו קורא** עליהם "האדמה אשר נתת לי", כיון שקנין הפירות שיש לו אינו כקנין הגוף.

אבל, מכל מקום חייב הוא להביא ביכורים כיון דכתיב "אשר תביא מארצך", ופירות אלו נחשבים כ"מארצך", כיון שבעל הקרקע שיעבד לו את יניקת הקרקע לפירותיו(153).

מקחו חל למפרע. אלא שכל זמן שהאב חי, קנין הגוף שלו מעכב בעד קנין הפירות של הבן לחול. (ועיין עוד בדרך זו בשו"ת מהר"ם אלשיך סימן יח, נמצא ב"פתח הגליון" בשו"ע אבהא"ז סימן צ' מהד' טל מן).

152. וכך קיימא לן להלכה, כריש לקיש.

153. כך פירש הרשב"ם. והקשו התוספות, אם הקרקע נחשבת כ"מארצך", מדוע אינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי"?

ולכן כתבו, שאינו מביא אלא מדרבנן, שתקנו להביא משום קנין פירות. אך אינו קורא משום שנראה כשקר. או מחשש שיבואו להתירו מחיוב תרומה ומעשר.

ועוד קשה: הרי לעיל נתבאר שאם כתב "מהיום ולאחר מיתה", הגוף קנוי לבן מהיום, והפירות לאחר מיתה, ומדוע אינו יכול למוכרם? **הרשב"ם** לעיל (נ א) כתב, כיון שסברנו "קנין פירות כקנין הגוף דמי", הרי מי שיש לו פירות נחשב כבעלים גמור על החפץ, ואין לבעל הגוף כלום בחפץ. ומשום כך, אין הבן יכול למכור את הפירות שיש לו לאחר מיתה.

ומכל מקום, כתבו התוספות (יבמות לו ב ד"ה ורבי יוחנן) שקנין הפירות של האב לא אלים עד כדי כך, לומר שאם מכר הבן את הפירות בחיי האב, ומת האב בחיי הבן, הוי כ"דבר שלא בא לעולם". אלא, מקחו חל.

ובר"י מיגאש כתב, שאם מת האב בחיי הבן, הוברר למפרע שהיה לבן קנין גוף לפירות, ולכן

שהשני לא זכה, אף השלישי לא זכה. עד כאן הבריייתא.

**ואם איתא** כדבריק, שקנין פירות אינו כקנין הגוף, מדוע יחזרו הנכסים ליורשי הראשון? הרי לראשון אין כי אם קנין פירות עד מותו, וכיון שאין אחריו מי שיזכה בגוף או בפירות, ליורשי נותן מיבעי ליה [על הנכסים לחזור ליורשי הנותן] (154)?

**אמר** ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: **כבר תרגמה** [פירש ענין זה] **רב הושעיא בבבלי:** כשאמר "נכסי לך ואחריו ירש פלוני" **שאני.**

כיון שמשמעות הלשון שנותן לו את הגוף והפירות לגמרי, ורק מה שישתייר לאחר מותו יקבל פלוני. (155) ואכן, הראשון יכול למכור גם את הגוף, כמבואר להלן (156).

וכן ישנו חידוש מיוחד בדברי ריש לקיש: **רבי שמעון בן לקיש אמר, אף על גב דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, הכא אצטריך לאשמועינן באופן מיוחד, דמלקא דעתך אמינא, כל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה, נפשיה עדיפא ליה, נכל מקום שמשיר פירות לעצמו, אפילו במקום בנו, כונתו לשיור גמור], ובזה, קנין פירות כקנין הגוף דמי. קא משמע לן דאף הכא קנין פירות אינו כקנין הגוף.**

**איתביה רבי יוחנן לריש לקיש, הלא שנינו בבריייתא: האומר לחבירו "נכסי לך, ואחריו יירש פלוני נכסים אלו, ואחריו יירש פלוני".**

**מת ראשון, קנה שני, מת שני, קנה שלישי.**

אבל, אם **מת שני בחיי ראשון, כשימות הראשון יחזרו הנכסים ליורשי ראשון.** כיון שלא זיכה לשלישי אלא מכח השני, וכיון

קנין גוף. נמצא, שהגוף עדיין ברשות הנותן. ולכן אם מת השני בחיי הראשון, ושוב אינו יכול לזכות בפירות, יחזרו הנכסים לנותן.

155. מבואר, שהראשון זוכה בגוף ובפירות מיד, ורק כשימות, יזכה השני במה שישאר. והקשה הקצות החושן (רמא ד' בתוך דבריו שם), באיזה קנין יזכה השני במה שישאר? והרי כעת לא עשה שום קנין בנכסים? ומבאר, שהראשון זוכה בקנינו לשני שיזכה בזמן שיצטרך לזכות.

156. אבל במשנתנו, שאמר "נכסי לך מהיום ולאחר מיתה", לא אמרינן שכונתו לתת לאחר מיתה רק מה שישתייר מנכסיו, ועד מיתה ישיר לעצמו גוף ופירות כדחכא, כיון שאין אומרים כן אלא במקרה שסילק

154. לכאורה קשה, מדוע אם קנין פירות אינו כקנין הגוף, יחזרו הנכסים לנותן, ולא אמרינן שיזכו בהם יורשי השני?

הרי למאן דאמר "קנין פירות לאו כקנין הגוף", אם מכר הבן בחיי האב ומת בחיי האב, קנה הלוקח, ובנידון דידן, יורשי השני הרי הם כלוקח, ומדוע לא יזכו בנכסים?

ומבארים הראשונים: יש לחלק בין המקרה שהובא במשנה, כשאמר האב "נכסי לך מהיום ולאחר מיתה", לנידון דידן, שאמר "נכסי לך, ואחריו לפלוני",

דהתם, הקנה לבנו את הגוף כבר מעכשיו, ולכן, כיון שקנין הפירות שנשאר ביד האב אינו כקנין הגוף, זכה הלוקח בגוף הקרקע, וכשימות האב הרי היא שלו.

אבל בנידון דידן, אין לשני כלום עד שימות הראשון, ואף לראשון אין כי אם קנין פירות ולא

ולכן, אם אותו פלוני אינו בחיים ואינו יכול לרשת, יחזרו הנכסים ליורשי הראשון.

**וכן רמי [הקשה] רבה בר רב הונא קמיה דרב, ואמר לו רב: "אחריך" שאני. כנ"ל.**

ומקשה הגמרא לדברי רבי יוחנן: והרי תניא בבביתא אחרת, במקרה שאמר "נכסי לך, ואחריך ירש פלוני", ומת השני בחיי הראשון, יחזרו הנכסים ליורשי הנותן, ולא ליורשי הראשון.

ומוכח, שאף על פי שאפשר לומר "אחריך שאני", מכל מקום יחזרו ליורשי הנותן, כיון שקנין הפירות של הראשון אינו כקנין הגוף, וכל שכן קנין פירות דעלמא אינו כקנין

הגוף, ולא כדברי רבי יוחנן (157)?

ומתרצת הגמרא: **תנאי היא**. דהיינו, אף קלז-א התנאים נחלקו בענין זה.

**דתניא** בבביתא, האומר "נכסי לך ואחריך לפלוני", וירד ראשון לנכסים, ומכרם, ואכל [בזבו את המעות], **השני מוציא את הקרקע מיד הלקוחות. דברי רבי.**

**רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין לשני אלא מה ששייר ראשון.**

ובפשטות נחלקו האם קנין הפירות שיש לראשון כקנין הגוף דמי, או שמא אינו כקנין הגוף (158).

את עצמו מהנכסים, ונתנם לראשון ואחרייו לשני, אזי אמרינן, כשם שלשני נתן גוף ופירות, כך לראשון נתן גוף ופירות, ולכן אין לשני אלא מה ששייר הראשון.

אבל במשנתנו שנתן את גוף הנכסים לבנו ושייר פירות לעצמו, ודאי "נותן בעין יפה הוא נותן", ולא שייר לעצמו כי אם פירות בלבד. הר"ן.

157. באור קושיית הגמרא על פי הרשב"ם. ולשיטתו קושיית הגמרא אליבא דרבי יוחנן, והתירוץ, שמחלוקת ריש לקיש וריו"ח תלויה במחלוקת תנאים.

ולכן הרשב"ם לא גרס "אלא תנאי היא", רק "תנאי היא", כיון שהגמרא אינה חוזרת מהתירוץ שאמרה אליבא דריש לקיש, רק מתרצת את שיטת רבי יוחנן.

אך התוספות פרשו, שקושיית הגמרא היא אליבא דריש לקיש, והכי מקשינן: אילו אמרינן ש"אחריך" לא שאני, והיא ד"יחזרו ליורשי ראשון" הוי טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי, כרבי יוחנן, והברייתא השניה

שאמרה "יחזרו ליורשי נותן" כריש לקיש, אתי שפיר, כיון דמצינו הרבה תנאים דפליגי בהכי. אלא אי אמרת דהיא ד"יחזרו ליורשי ראשון", סברא נמי בעלמא דלאו כקנין הגוף דמי, ומכל מקום יחזרו ליורשי ראשון משום ד"אחריך" שאני,

קשה, והתניא "יחזרו ליורשי נותן"?

כלומר, שהרי אין סברא לומר דסבירא ליה ד"אחריך" לאו כלום, דלא מצינו פלוגתא בהכי?

ומשני, אלא אחריך תנאי היא. כלומר, לעולם קמייתא נמי כריש לקיש, ו"אחריך" נמי תנאי היא, כדמייתי דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל ב"אחריך".

דברי סבר, אחריך לאו כלום היא, ולא הקנה לו אלא פירות, ורשב"ג סבר, אחריך שאני.

נמצא, דכולי עלמא סברי כריש לקיש, ונחלקו רק בדין "אחריך".

158. אמנם, ריש לקיש יכול לומר, דלכולי עלמא קנין פירות אינו כקנין הגוף, ונחלקו האם "אחריך שאני", כנ"ל. רשב"ם.